

UNA PEDAGOGIA DE LA RELACIÓ

Begoña González

COMUNITAT D'APRENENTATGE; EL PAISATGE PRESENT

Surto de L'Heura després de fer una proposta de Chi-kung dins l'activitat diària "In corpore", destinada a mobilitzar l'energia al començament del matí. Em trobo amb el Borja (pare del Max i la Frida) que entra a fer un taller d'Història medieval. En un minut, parlo amb el Paco d'un tema de cooperativa que hem de resoldre durant la setmana. Aprofitem també per confirmar una reunió sobre L'Heura.

Mentre baixo les escales i avanço pel sender cap a La Ginesta, m'aturo un moment a contemplar els camps d'un verd lluminós avui. El bosc verd fosc fa el contrast i, al fons, Sant Joan, el poble que acull la majoria de les famílies de l'escola. Arribo a la maqueta de ceràmica que representa el municipi de Mediona a escala i que van fer un grup de nens i nenes de La Ginesta en el marc del projecte que anomenem "les 4 escoles". Fa uns anys, per iniciativa de l'Ajuntament, les quatre escoles del municipi preparen activitats conjuntes amb el propòsit de trobar-nos criatures i mestres, i anat així construint un esperit comú, mes enllà de les diferències i les distàncies.

En passar per les finestres de La Ginesta saludo la Mònica (mare del Guillem) i l'Helena (mare del Pau), que conversen tranquil·lament mentre retallen alguna cosa, segurament un material d'elaboració pròpia. Els hem demanat que hi siguin presents per acompanyar els seus fills, que considerem que, ara per ara, necessiten una atenció especial des del seu vincle matern.

La Mercè és a la sala fent un taller i l'Anna, acompanyant l'activitat autònoma amb diferents grups; a més a més, a la pissarra hi ha anunciada "Amics per carta", la proposta de correspondència postal amb nenes i nens d'altres escoles. El Dani està fora facilitant que s'organitzi el grup que vol anar a la

pista. De cop, la Fiona, la Naroa i la Naya s'apropen cridant perquè vagi a veure el seu hort i la bassa que han començat a fer al costat de la seva cabana sota la gran ginesta al davant de l'edifici. En tornar de veure tals meravelles, veig el crani i columna d'un esquelet de cabra recolzat sobre la façana del taller; una troballa que, ben segur, donarà interessants situacions d'aprenentatge.

He d'anar als Cirerers a parlar amb la Marta (mare de l'Eloi i la Laia), que forma part de l'àrea de Formació, dins l'organització per àrees del grup de famílies en coordinació amb l'equip. En el camí cap als Cirerers veig la Laura (mare de la Marina) repassant la pintura de la façana dels tallers dels Cireres. També em trobo amb la Magalí, estudiant de l'Esmuc, que està fent uns dies de pràctiques i observació per al seu treball de final de grau. Li hem proposat que dinamitzi amb l'equip l'obertura del nou espai de música.

A l'interior, la Sandra està en un petit cercle de nens i nenes al voltant d'un material i, a la sala, se senten les veus dels pirates en el seu vaixell capitanejat per la Clara. A fora, un grup de nenes i nens endreça la casa del follet Romaní, veí il·lustre de l'escola. Al seu costat, la Maite, en un dels seus dies de pràctiques de la Formació El Roure, observa atenta la situació mentre neteja estris del sorral. El seu últim dia de pràctiques m'explicarà que està implicada en un projecte d'equinoteràpia i doma índia i que aquesta visió de l'educació l'està ajudant molt en aquest context tan diferent a l'escolar.

Torno a la meva taula de treball i a la safata d'entrada del correu veig un missatge de la Noemí que, des de Colòmbia, parla de les repercussions a la Universitat del projecte que va impulsar a Mediona abans de marxar: "Entre infants i artistes". Aquest projecte va implicar les 4 escoles amb itineraris significatius pel poble i es va fer paral·lelament a Medellín.

Un altre missatge és de l'Agnès, implicada en l'àrea de Comunicació, que m'envia l'article mensual que han escrit i amb el qual El Roure participa a la revista de Mediona.

Tot aquest paisatge forma part d'una realitat en moviment permanent; el que generen les infinites interconnexions entre les persones que formen la nostra comunitat i en el nostre entorn proper que, alhora, es connecta amb persones de fora de la comunitat i amb entorns de més enllà. Les combinacions i les possibilitats són infinites i la riquesa resultant també ho és. La transformació personal que comporta aprendre és el resultat d'aquestes relacions però, al mateix temps, no és una qüestió de quantitat, sinó de qualitat i que aquestes relacions responguin a les necessitats de la comunitat.

Aquesta és la realitat a la que em refereixo quan parlem de l'escola com a Comunitat d'aprenentatge: nenes, nens i adolescents, equip pedagògic, mares i pares, i l'entorn que ens envolta, compartint una experiència educativa. No es tracta de res nou, el projecte d'El Roure sempre ha plantejat això i, altres abans que nosaltres, també. Però el terme em sembla interessant, defineix amb claredat la realitat col·lectiva i dinàmica que volem.

El concepte de Comunitat d'aprenentatge va sorgir el 1978 en un centre d'educació de persones adultes a l'Amèrica del Sud. Va començar a guanyar popularitat a les universitats dels EUA durant les dècades de 1980 i 1990. Un dels referents més importants d'aquest concepte és Paulo Freire que, als anys 60, proposava un diàleg obert entre mares, pares, altres familiars, voluntariat i col·laboradors, alumnes i professorat. És un terme que reconeix que, des del principi de la Història, els éssers humans han format comunitats que acumulen el seu aprenentatge a través de la participació col·lectiva i l'intercanvi de coneixements en relació amb l'entorn que els acull. Remarca la voluntat de connectar els diferents elements o col·lectius que formen l'escola i d'enriquir l'experiència d'aprenentatge d'infants i adolescents, i, de passada, l'experiència dels adults, a través d'aquesta connexió.

Totes les investigacions pedagògiques actuals demostren que l'aprenentatge depèn de la coordinació entre totes les experiències que es donen en els diferents contextos de la vida: la família, l'escola i l'entorn. Des d'aquesta mirada, molt òbvia per a nosaltres, el que és fonamental és la comunicació, el

diàleg de cada persona amb si mateixa, amb els altres, amb el món que l'envolta.

La relació i el dinamisme també es donen en el concepte d'aprenentatge continuat i interdisciplinari, del qual tantes vegades parlem; permanentment estem fent connexions entre diferents branques del coneixement i des de les diferents dimensions que ens conformen alhora: l'emocional, la intel·lectual, la física, l'energètica, l'espiritual.

Al llarg de la història d'El Roure, d'una manera o d'altra, sempre s'han donat aquestes relacions, però especialment la participació de mares i pares o la relació amb el municipi restaven per desenvolupar-se en tot el seu potencial. En aquesta etapa que vivim, em sembla que està començant a donar-se un equilibri desitjat en la participació dels diferents elements i la relació entre ells que, des del meu punt de vista, parla de la maduresa del projecte.

COMUNITAT D'APRENENTATGE; CAP A UN PAISATGE FUTUR

Quines són les dificultats que ens trobem per dur a terme aquesta realitat que he descrit i que ja s'està donant? Quines són les limitacions que la comunitat i el projecte tenen en aquesta realització per mantenir un ambient ric, sòlid i relaxat al mateix temps? És el nostre un projecte "futurista" o possible amb les circumstàncies socioeconòmiques i personals actuals?

Sens dubte les mares i pares heu de fer un gran esforç ja només per formar part de l'escola; un esforç logístic, econòmic i també un esforç personal. Aquest últim és el que resulta de ser conscients de la rellevància del vostre lloc en el creixement dels fills i filles i que, en la mesura que ens alliberem dels nostres llargs emocionals, alliberem els nostres fills i filles.

La gestió del temps de relació amb els fills no ha de ser fàcil en un sistema social que no recolza la maternitat i la paternitat com a valors fonamentals de futur. Sabem que sovint feu veritables acrobàcies logístiques per tal de poder atendre les necessitats dels vostres fills.

A més a més, des de l'escola us convidem a fer realitat l'aprenentatge continuat i a trencar fronteres entre escola i casa. L'objectiu és molt ambiciós: fer realitat l'experiència d'acompanyar els interessos i curiositats de les criatures en qualsevol entorn on apareguin i trobar el sentit a fer-ho des de qualsevol situació de la vida quotidiana, acollint la realitat global i interconnectada entre els diferents aspectes del coneixement. Un viatge, la visita d'un familiar, una conversa, una sortida a la ciutat, una notícia d'actualitat, una pregunta, una pel·lícula, un conflicte amb els veïns, anar a la compra setmanal, cuinar, etc. Poden ser i són, en potència, portes obertes a infinites situacions d'aprenentatge associat. L'eix d'aquest horitzó il·limitat és el sentit que, en cada moment, tingui per a nosaltres i per als fills i filles.

També us convidem a fer aquest acompañament des d'una metodologia de l'acció, de la manipulació de materials diversos i, a mesura que van creixent, anar introduint i combinant recursos més abstractes (escriptura, converses, llibres, esquemes i gràfics, exposicions verbals, estudi, etc.), sense abandonar l'acció i l'experimentació.

A vegades, algunes famílies heu compartit la inseguretat que sentiu cap a certs acompañaments que associem a continguts curriculars. Hi la necessitat de formació en aquest sentit, per respondre des d'una mirada oberta, interdisciplinar i respectuosa amb els processos dels vostres fills i filles.

D'una banda, sabem que no es tracta que els adults siguem experts en una matèria per a poder acompanyar-ne l'aprenentatge. Segurament, aquesta inseguretat té l'origen en l'experiència escolar que hem viscut, basada en la idea que l'infant no aprèn si l'adult no li ensenya. No necessitem tenir coneixements de tal o qual matèria; la informació, més que mai, és a l'abast de tothom. Necessitem mantenir desperta la pròpia curiositat i desig d'aprendre i necessitem anar aprenent a acompanyar cada vegada millor els seus processos; detectar els interessos reals i els que són substitutius d'una altra necessitat, escoltar el seu ritme particular, que no necessàriament és continuat ni lineal, percebre quan apareix una dificultat o, fins i tot, un bloqueig, mesurar

la intensitat del recolzament, i fins i tot l'empenta que els proposem per traspassar-lo.

D'altra banda, sabem que fer un acompañament proper a les necessitats de les criatures implica, en certa mesura, fer-ho cap a les nostres pròpies necessitats i reconciliar-nos amb les nostres experiències d'aprenentatge frustrants o doloroses i amb els coneixements que hem rebutjat per associació.

En el moment que l'aprenentatge a casa entra en relació amb l'aprenentatge a l'escola, sorgeix una possibilitat nova de retroalimentació molt rica. Dins la nostra estructura considerem aquests ponts que multipliquen o generen noves connexions i els valorem molt: les col·laboracions a l'activitat de mares i pares és fonamental en aquest concepte de Comunitat. La immensa majoria de les persones que han passat pels grups oferint els seus sabers i presència, expliquen el valor de l'experiència. Per a nosaltres, comporta la confirmació vivencial d'un missatge cap a les criatures que és essencial al Roure: aprenem de tot i de tots i hi ha una infinita diversitat de maneres de ser i viure els coneixements.

També són valuosos els materials que viatgen de casa a l'escola i de l'escola a casa, situacions viscudes en un context que, criatures o adults portem a l'altre, de manera que cobra nova vida: exposar al grup el que cadascú ha fet durant les vacances, portar un lloc de taula al grup, les nostres "llibretes viatgeres", els "esmorzars col·lectius" o "els convidats" familiars, etc.

Des de l'equip som conscients que ens cal continuar polint el registre de l'activitat i dels diferents aprenentatges curriculars de cada criatura, el que ens facilitarà a tots els adults de la comunitat detectar dificultats i capacitats amb més precisió. També sabem que hem de continuar avançant en la comunicació amb cada família, per tal de centrar els focus d'atenció en l'acompanyament i sincronitzar intervencions, acompañar les tasques o recerques d'informació que es demanen des de l'escola a l'activitat estructurada i coordinar-nos cada vegada millor a l'hora d'atendre els interessos de cada nen i adolescent, i no deixar de compartir les observacions que considerem importants.

Els reptes no són petits, però la intensitat de l'aposta col·lectiva ens pot continuar nodrint de força.

ESCOLA VIVA, ESCOLA HOLÍSTICA, ESCOLA SISTÈMICA

Aquesta pedagogia de la relació unifica termes que fem servir en referència al Roure: escola viva, escola holística o escola sistèmica.

Durant els primers anys d'El Roure teníem necessitat de definir amb una paraula el concepte d'escola que volíem i que estàvem constraint. No ens sentíem còmodes amb el terme escola lliure o democràtica, conceptes massa lligats a la ideologia i que tampoc parlaven de la veritable essència del nostre projecte. Després de reflexions, converses i diferents tantejos, vam arribar a una evidència: "escola viva" (amb el risc que algú suposés que consideràvem la resta, escoles "mortes").

Això, per a mi, volia dir que l'escola es proposava respectar i recolzar la força vital de cada nen, nena, mare, pare, acompañant, que en formes part. També volia dir que la porta era oberta a tota experiència impregnada d'aquesta intensitat i sentit que ens donen la certesa d'estar vius.

A un altre nivell, enteníem l'escola com un sistema complex, un organisme viu, capaç d'aprendre de l'experiència i de transformar-se a sí mateix en el camí cap a una fita clara que deixava un marge de construcció al com. Aquest marge buscava les respostes en l'experiència mateixa i en la reflexió que en derivava.

Sóc conscient que aquest concepte no és fàcil de reconèixer a la nostra cultura que, ben al contrari, fins ara valora per sobre de tot la permanència i la immobilitat com a sinònims de seguretat i solidesa. En el nostre cas, és una estructura flexible construïda sobre unes bases pedagògiques clares el que dóna la solidesa al projecte. Més d'una vegada he sentit que alguna mare o pare no gaire content havia comentat: "*El Roure ha canviat molt, ja no és el que era*", en un sentit crític. El fet de canviar s'entén com una debilitat, com un fracàs quan, en realitat, forma part de l'essència del projecte. Potser aquesta frase està incompleta i caldria afegir: "*ja no respon al que jo busco o espero en*

aquest aspecte o en aquest altre". De fet, entenc que no és possible la coincidència absoluta i, gens fàcil la coincidència i la confiança al llarg del temps en una realitat orgànica, flexible i oberta als canvis que la fan créixer.

Sembla una evidència que la vida és canvi; que el dinamisme, la transformació o la mutabilitat és el que defineix la vida. L'observació també ens indica que la vida s'organitza a través d'interconnexions entre els diferents elements implicats en el seu funcionament.

Aristòtil ja va parlar de la perspectiva holística dient: "*el tot és més gran que la suma de les parts*". A partir del segle XX es va començar a parlar d'holisme i de la perspectiva holística aplicada a qualsevol disciplina. El terme holístic (del grec "holos" que vol dir "tot" o "sencer") es refereix a que un "tot" transcendeix a la suma de les parts, que estan en una relació interdependent i busca la sinergia a través d'interaccions constants, per un bon funcionament que doni benestar individual i global.

També a partir dels anys 50 i, en el camp de la biologia, es va començar a parlar de la Teoria de Sistemes que, poc a poc, va anar estenent-se com un paradigma aplicable a qualsevol realitat col·lectiva i viva. Fent una lectura simplificada, aquest concepte diu que la vida s'organitza en sistemes, que són agrupacions d'elements interrelacionats i interdependents, units per una visió comuna, un somni a realitzar. Qualsevol modificació en una part del sistema repercuteix en el tot, que s'ha de recol·locar per tornar a trobar el seu equilibri i benestar.

En un sentit, holístic i sistèmic es refereixen a la mateixa realitat i sovint es fan servir com a sinònims. El que ens interessa d'aquestes concepcions és la coincidència amb el que nosaltres vivim i proposem, tan en l'àmbit pedagògic com en el de l'estructura i el funcionament de l'escola i també el que ens inspira per entendre el que es dóna a l'escola, en el grup humà que som.

Si pensem en els diferents elements que formen part de la nostra escola, veiem que es tracta de microsistemes relacionats: la cooperativa, l'equip pedagògic,

l'equip i els infants-adolescents, el col·lectiu de famílies i l'entorn. D'aquesta relació neix l'experiència d'escola. Cadascun d'aquests sistemes tenen vida pròpia i, al mateix temps, depenen dels altres sistemes. Comprendre aquesta realitat complexa és fonamental perquè les actuacions individuals siguin conscientes del que afecta el conjunt de l'escola i, al mateix temps, per entendre el que les persones i l'escola necessitem per recuperar el benestar després d'un canvi o una crisi.

Aquesta Comunitat d'aprenentatge que és El Roure, aquesta escola viva, holística o sistèmica, creixerà i madurarà mentre hi hagi un grup de persones amb la decisió clara d'integrar-la a la seva vida.